

13978: 1-21.

ACC. N:R M.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Småland Upptecknare: Alma Nilsson, Forshult
 Härad: Albo Berättare: " " "
 Socken: Skatelöv Berättarens yrke: f.d. äldord. h. förrest.
 Uppteckningsår: 1956 Född år 1875 i Skatelöv

Butikshandel på landsbygden. s. 2-21.
 (uppgifter om sagesmannen s. 1.)

LUF 95.

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R. M. 13978:1.

Berättaren till detta nr är

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

huf. 95

Är upptecknaren Alma Nilsson född 1875.
i Skatelöv, Håseby gamla järnbruk, där
fadern var brukspäred. Modern var från
1858. Skatelöv och V. Forsås förte examine-
rade barnmorskor. Hela min förgående släkt
bestod av hederligt, duktigt bondfolk,
min morfar var född 1795, på en slättgård
som hans farfar inköpt där i Härlanda
snöl. då han kom invandrande från
Skåne, före 1750. inköpte Björnkult
i Härlanda. Hela släkten har varit högt
entusierad av gammalt folklev, vilket
följt med som ett arv, berättats från
ena generationen till den andra. Vad som
frå 1895 angår, är detta vad jag personlig-
en berättat om de här omnämnade åren.

Startår obekant men en av de hette på
1870-talet eller möjligen 1880. Blagliga butik huf 95
är obekant, men osser ju sådan affär som ej
löst handels-rättigheter. Man talade därom
redan på 1880-talen och skaffade sig rättigheter.
System? Böpmanböd, ingen hade här
ens hört uttalas andra, då, kring 1880.

Tannehavare? Denne hette Isaksson
— men var inte jude, trots namnet, han hade
inget annat yrke eller sysselsättning, hans
utbildning är mig obekant, men troligen hade
han biträde i någon denortshandel, han var
född och uppväxt i Skatelöv av fattiga förs-
— äldrar, tjänade förut bonddräng där, men
på grund av sin medfödda tlemuppsöt
var rörelseförmågan betydligt nersatt, var-
för han mest fick syssla med hängning
(byggas gärdesgårdar) af tjuvna stänger.

ACC. N:R M. 13978:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Han var energisk och skotsam, därför hjälpte
någon både honom så än han kunde dels
hygga en lämplig bostad om 4 rum, kök mm
dels några miles från denna en s. k. botik
med packbod = lager rum samt kan-to-ä kan-
tor. Vidare en s. k. uthus (plats för krymmande
trä-packlåder mm. samt 1 häst som i de flesta
handlare måste ha, dels för än kenta en del
varor från Värjö gruvorna, dels som dragare
framför åkrarna åt honom själv med familj.
— Jo man för till kyrkan till kalas o. s. v.
själv kunde han gå endast obekvämt, och
för än döjs på lyfte den s. k. höstpoten
hade han, var han blev handels-patron skap-
fat sig en sko i vanlig form, denna plä-
ade honom mycket mer än den kända
han köpt tidigare. Något kapital hade
han ej, började med skred på aca

Torn handlare blev han jämtäld med de på denna tid mycket högfördiga Gremslövsbönderna. Gremslöv fick järnvägsstation 1878 (en som sepparing såldes Karlskarnn-Verlände). Och nu tänkte sig befolkningen att de samman skulle växa upp här, men som ingen ändring fanns blev det ett mycket fattigt litet gertter av smietugor och inget mer, till stor skada för handlare Traksson, denne var då skienkrenning och förde en kladd, bokförelsen hade han så där kvartalsvis (ungefär) hjälp med av kuenig, lejd bokförelse, vilken och tycks ha varit lagken-ning. På de sista av 1800 talets december var det ju mest jordägande bönder som ordnade med det kommunala, de som enl. den gamla skattelagen hade de flata "fyrtien" de tynde kommunen, Angetägenheter, möjligen hade denne handlare så många fyrtier att han

ACC. N:R M. 13978:5.

var rösthesättigad men några kunniga
uppdrag hade han ej. Obs! Berättaren bodde
nära gränne med honom och uppgaf som barn
dagligen sit och in i butiken. Handlans
titulation = oftast Tisak (namnet var Anders
Tisaksson) den som titulerade honom sade Tisaksson.
Handelsresande och främlingar titulerade honom
"patron" t. o. m. handelspatron (hänvisad från
de många patroner av annat slag som fanns på
1800-talets första decennier. Häderna
han — och andra handlare inom Skatelövs
socken var — bestod oftast av avlagda
finkostymar, mörka — mest svart,
överfläckade med mjöl i de siraps och
söt-reu-lake fläckar, som fanns och
dagligen tvättade, men Tisaksson var auto-
bortad (fläckarna fanns dock) bättre
skäppt och kamrad än arkiverna

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

välvårdat kläppt helikågg, han var artig
mot de flerta. Obs! Thyddsbek eller
förmenn eller förkläde användes aldrig
av handlare eller deras beträden, därför
gick alla handlare med kerflödade kläder
i vardags. En lit qvermitrage och
en svart "fluga" användes på helgdagarna.
Förmenn varierade kläderna något för
de till 6-7 handlare som fanns i olika
lugar enom skateln på 1880-1890 talet.
de flerta använde avlagda höglidskläd-
er. Vid kyrka och i kalas voro de väl,
så fint klädda som många bönder, lika-
så voro deras familjer mestadels väl-
klädda, ute på besök. Hemmen kunde
det vara ri och så med, men oftast köpte
de sig en s. k. sittsoffa (stoppad bädd-
soffa med lock) = höjden av finmöbel

ACC. N:R M. 13978:7.

När telefonen kom till orten tralig en 1883
eller 1884, blev Isakson västföretändare. Och en
av de 4 hemmen togs i bruk för denna,
med en 40 årig syster till T. som skötte denna.
Med åren skaffade han sig en hustru-
biträde = koksläddare, en ung systerson, som
var lite mer snobbig än hemmets-socknens
pojkar, han var med ^{frö}lörta som köpte och sålde
velosoper [cyklar], lärde ungdomen
spela krocket m m. Denne i sin tur
lärde av de resande som kom för att säga
från grannsterna.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal och inventarier. Se sidan 2, rad 3 här,
angående lokal. Själva affärslokalen bestod
av ett stort fyrkantigt rum med 2 vanliga fönster
och i skjutades med kaffe-koppar, glasvaror, rökkar-
dus, smärre speglar och galanterier. Affären var indel-
ad av en duk, som gick värtan från vägg till vägg
endast med plats för en smal gång vid vardera vägg-
gången avslutades med en cirkel åtsid bred lucka som
när den öppnades lemnade in- och utgång mellan de
inre och yttre delen av butiken samt till kontoret.
Bord dräkten fanns ej men andra ställningar i hela
lokalen, och på dessa hängde många varor som skjut.
S. ex. Moorkensbyxor, trätoppar med läder på
vristen, byxhänger, småbarns kläder med men-
ingsfulla på lästärorna, herr-häud och mössa, herr-
halsdukar i sylle, väv- och säcksnören, segetgarms-
rustan, m. fl. nyttighetsartiklar. Hela väggarna
upptogs av breda fyrkantiga hyllor och 4 kantiga

fack för bomullsgarnet till värnades i hemmen.
Dessa fack var uppräpnade precis efter en garn-
brents storlek, för att de olika grovlekarna på
garnet skulle bli lätt att komma åt. Som o.k. brent
vægde på 1880-talet ännu 5 skåpund men
med nya metersystemets införande år 1889, blev
brent-tungden ändrad — den blev något lättare
och barn följde därav en mycket svår läxa
både för handlare och köpare, nu gånge det
för handlaren att kunna förvandlingsstolen
och decimalbråk, ty den som köpte garnet
till sin väv: vänte hur många skåpund
som åtsjok till rännäng (varp) och fråga
om kilo och hektar, var alla de brukna
an-afsketer. Bomullsgarn för värnad
fanns i alla färger, och garnhyllan med
sina fack från tak till golvet ty drog sig
allas uppmärksamhet. Jämte denna

och på samma nägg fanns hyllor för domestik
(Bfärgad barna- och vuxen-blekt och oblekt, sv. Trappans
i Norkåpingen och Gamlestadens fabriker i Göteborg,
konstiga bommantyg och kasi- och snörkt, enfärg
at kraftigt bommantyg för skolbarn och
ungars priset var 25 öre pr. an.
Foder-artiklar, m m. En annan hylla hade
yuletyger för män och kvinnors häftidsdröcker
svartad klämnestyg. Iackare tyger så kallat
doffel för rockar och kapper, det var stora
tunga packar, varav de flesta räcker under
flera år, det var ej så ofta man köpte sig
ett sådant plagg. Men här låg de i väntan,
och de växlar handlar getu i stället för kontant
måtte han sätta ans. med ränta. Affären var
välsorterad och den största inom socknen.
Innan för dörren fanns på hyllor, Amirehagut
flärk (satt naturligtvis, tycket som en handbredd

mycket litet. Pris 50 öre skåpkrand. Ägg fanns här i flera porcelens-handfat — inte ort, det höptes på mejeriet, men bondsoner i bitar, på ett porcelens-dekfat — av de som skulle säljas. Överst på denna hylla fanns porcelen som också lånades ut vid kalas, vunder hyllorna fanns sällan (40-50 cm långa klypplåtar) — ett slags skåpkrand. En hög med träskor (mycket goda sådana) klypplåtar hade plats här på golvet — ingen lutad fuk. salufördes då. En eller 2 riktiga lite längre bort och på andra sidan såpffärding och soda i tennar. Längre fram var det fanns plats fanns Pellerens Margarin, samt smörkalkt flöt, i laggad träspann. Bakom fram i butikken fanns hyllor för tyger av flera slag, cigarrer i staplar med fina cigarrlådor av utmärkt träslag, mängder av galanterier i blommigt glas såsom blomvasar m m. Dörren ut mot 20 st

rymdiga lådor för olika specier, grynor och
frukt, torkade bär och grönsaker, mekakas-
ser m m. I dörren fanns dubbla rader med
rymdiga lådor, även kassalådan fanns här, ja
de var två, smala men djupa lådor, en för
sittar och seolar, en för koppar. Friu på golvet in-
nan dörren fanns sirapskärlet med sin bratt.
I smusfjärdengas = en för feint, en för grovt mus.
En stor kanna med fotogen, stod var som
fanns plats. Men själva det stora fotogenfatet
fanns i packboden. På dörren stod 2 deci-
malvägar med sina vikter, en av krusing
andra av — — — — — möjligt — — — — — järn. Ett alns-
snät hängde på hygghyllan, dörren var utan all
betäckning och bren målade, golvet slitet med
stora sprengr och krasar (mörken efter vintar)
alltid smutsigt. Innanför dörren fanns kantar
et med en liten fönsterlucka på dörren, och på

dens insida en liten garder som skyddade för insegn.
Men som av handelsmannen kunde lyftas från
kontoret, för att se dem som kom in i butiken. En
när klockan på ytterdörren peigade. Var det en
nåtkänd kund dröjde det oftast en stund innan Tjallura
eller biträdet visade sig, en främling däremot behövde ej
vänta, ty det var en lätt sak att sträcka handen över
dörren och tillkänna sig. Thelstar i reklamaff
jag minns var: Rydbo och Ålms arbetstyggar.
Bäckerens plögar, Skilstens smiden = Saxar
bordknivar o. d. l. Gamlastadens garnar och
vita vävnader, samt Pellerins Margaren.^{Fälsborg}
Kring cirkelfästet (tror jag) Albert Andersson i
Udderavalla (en outträttlig reklam) Jon Fröberg
i pappersbranschen m. fl. De senaste reklam
en gälds cigarrer, med tjusiga pimupper.
Även Kaffeplanternas sände ut fina
skyltar = planscher från Kaffeplantager.

Lokal och inventares. Se föregående.

Dock på gårdsplanen stod en järnplag, släptena
renta mot väggen, stora tom låder från Borta glas-
bruk, fura av träull. o. s. v. Eldstad fanns ej.
En kamin på kontoret = accl. fotogenlampa 14 ljus
i taket, över dörken. Bäggnål, liksom kruta och
lins, tobakspetue fanns i packboden. Kilemjöl i en
låda med puppet-lock fanns mot en vägg i affären.
En stor dicimalväg fanns i packboden. På
dörken låg en packe 4 kantiga omloagspapper
= brunnaktiga. Vi förekam endast för mör. Struta
var så god som accl. Enbart greyn i påsar. Torgel
var paketerat. När handlaren hvar det. Såpan
och sodan någdes på järnvägen. Den satta
sellen räknades i styck, vid parti av 15-20 st.
hade man kär med för Läkens skull. Grönt bröd
hade kinder öst ut. fån dör i den rjaleu som
derne bredde ut på dörken en knyte. J. Kjalpund

toppsoder Låg bra öns brödkäskan. Svårt för kunden att packa, då aldrig en katong fanns, äfva Amerikanskit flöt fanns i Skannors laggade bok-spannar. Det var av kunderna stor efterfrågan av de lommkärll-träspannar och förtent bleckplåt, samt cigare-lådor som fanns. Om hygien, märk förpackningen, snesitruken — eller dosan med det inköpta muret = 5 öre = stor eller liten dos, bar kunden i lommen hem, och i en möre som hängdes — ibland utan papper, på ett av fingrarna. Obekänt för både patron och kund. Vanfrån köpte handarmarna varor. Köptes dels från gravören i Växjö, = Koloniserat och specier, det öfriga av handels-expediter (= resande) som ofta besökte handlanden = (lika för oss de 6-7 jag minnes enar Thatelör kring — och före celak skiftet). Dessa resande kom med gästgivarhjuls från Lättåsa gästgivargård — söder ut, eller från Nöbbel.

i Norr. Rikte kända kjunta, fina och artiga, dyöde handlan
på konjakk eller en halv Karls hamns peensock, prat-
ade också om kusa handlan, fick denne att köpa saker
som ej gick att sälja på flera år, men kunde ändå
omsättas, handlan levde på värlar.

På den tiden stod en cirkla 8 alnar lång länga med
glaslock i kupper medes, med gångjärn, här i
denna fanns mestadels kram - = sådant som
både var nödvändigt och som var lyx. = små saker
som likväl kostade pengar. Sådant köptes av besänd.

Förelagshandel förskam endast av spannemål
= mest havre och potatis, frukt. Betaldes kontant
eller som mätning av sked. Nödvändighets-
saker ansågs; rågmjöl, bröd, smör, orstat
kaffe + cikoria, potogen, tändsticker, salt, storvill
(= salt vork, seel) samt övriga matvaror som
sejtes på hyrnor, vardagsbelys av malldin
och manscher, Bleck och lerkärl, garnier

ja, beteckningen kapitavaror väl-bekant, särskilt
fabriksvaror. Obs! Lär skilnad från egen fram-
ställning eller gjord av någon duktig hantverk-
are på orten, sådana fanns det många.

Personal. Anders Tsakison i Gremslöv var very
fräs och välsorterad och under 12-15 års tid
bland de största lanthandlarna, hade bar en
beträde — kunderna fick vänta till de hand-
expedieras — men det var ju en hårt väje för
många att stå och se på, vad andra köpte.
Levet var inte så jävligt som nu 70-75 år
senare. Man sade ofta: "Gud ha aldri skapt
nånn hårt (ordstär) — nej ordpråk.

Extra hjälp t.ex. på broddkan = aldrig.

Beträdder började som lärpojkar, ofta söner
av handlare och de som kunde räkna fort
Obs! kunde räkning med kunderna. Bokret
korta de kring cekulheft 35 öre skåpund

en lopp tappsocker = 10. Skälpen d sade bokhål-
-Laren (kisträdet) 10. ggr 35. med en massa efter 3.60.
stämmer. sa kunden ja det nya meter- och
nickstämnet kände enbart handlarn — länge.
Kundtrotten. De välkända kunderna köpte
tyger, serviser och fin-väror i staden, betalade
för kontant, det var dock 8 mil dit, inga
kassar, och lågledes gick en hel dag till resan.
All landsvägsfärdskaps kortade kring år 1900.
i kr. — Många hade egna hästar och andra
vredens utställades samtidigt. Kunden kändes
his största del av fattigt folk, handlade när
pengar fanns eller så länge krediten
räckte, sen fick de sulita, låna varor av var-
andra o. s. v. Tyvärr köpte även de som hade
pengar på kredit. När denne handlat sade
han oftast: "Skriv opp att (dit) så länge. När
krediten tog helt slut, måste handlarn oftast

ACC. N:R M. 13978:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

hunden, vilken då gick till nästa bod inne
hvarare Henrich Lindal, med mindre väl sort-
rat lager. Om en tid vände oftast hunden
åter till Isaksson, och fick då kredit igen på
nytt det gamla fick hero. Att det ej kunde
gå i längden för Isak på detta sätt var ju
själklårt. Han fick därför s. k. accord av sine
fordrensägare gång efter annan, slutligen
Kankurs. Då skens affären i friens namn
sen gick det några år, så fick han accord,
och till sist gick affären i Isakssons systers
namn med accord om m. Till sist efter cirka
30 år fick Isaksson lemnas ut till gäldens ämne
— men likväl satte han upp en liten
dimerse affär cirka 100 m. ifrån den gamla,
han själv byggt, och gick det i äldste sonens
namn som var besande. Mart dog dock
Anders Isaksson, En väktare till berättare.

inläste Isaksons förtäffar och färdighet i
böjan av 1910-talet, han byggde till, och ut-
vidgade affären, med järnhandel, blom-
handel och modehandel. Affären gick rätt
framåt. Omkring 1940 överlät han affären
till Bröderna Nelson - Gustav Magnusson
söstr. Dessa voro också släktunga till den
före, och mångåriga duktiga biträden till
dessa. De ha ytterligare moderniserat
och reparerat affären, till den största på orten.

När kredit-systemet bortlades blev det
lättare att bli handlare, men det tog bra
lång tid att ändra detta, och mängder
av färdiga handlare stupade på grund
av denna, lika så på grund av ofärdig-
het inom yrket. Ingen ordnad arbetstid
fanns heller, oftast var det den snarläse
kunden som väckte handlar till 5-6 fr.

stängning fört kl 9 på kvällen. Rabatt gavs
aldrig till kunderna men presenter till
jul. Handl. skulle också väga bsa, lera.
Över-vikt, bjuda en cigarr till många, kramar
na skulle ha karameller - en strunt sådana
med på handeln, hem, att dela ut till familjen.
En handlare i byn Odensjö Thelén prutade
vara så små. Det han bet till kaffelöserna,
för att jämna vikt, han fick skinnmet
Wäg - nett. Inte många kunder begrep att
handlaren låg kunde ge bort mer, än sin
egen förtjänst, genom övervikt.

Kunderna prutade i det längsta. Chiffon
användes, varför kunderna ej begrep vad
handlaren själv gick i inköp.

I Perstorp (brukshandel?) ägare Skanska
ätekfabriken mottogs 1902 polsten som utgörs
av ätekfabriken. Fick den led av kroniskt pengabrist.